

Kitle İletişimde Temel Çalışmalar James Curran ve “Yeni Revizyonizm”

Serhat Kaya

Özet

1940'lı yıllardan beri kitle iletişim araştırmalarında ana akım ve eleştirel yaklaşımların ortak bir noktada birleşip birleşmeyeceğine dair çalışmalar Lazarsfeld'in ve Adorno'nun girişimiyle başlatılmıştır. Her iki yaklaşımın iktidarı politik ve ekonomik açıdan kavramsallaştırmasının farklı olması yöndeşme olgusuna kısıtlamalar getirmektedir. Kitle iletişim araştırmalarında yapılan çalışmalar incelendiğinde genel anlamda her yaklaşım kendinden bir öncesine yönelttiği eleştiri ve itirazlar üzerine yeniden geliştirildiği veya araştırmanın eksik tarafını gidermeye yönelik olduğunu görmekteyiz. James Curran ise kültürel çalışmalar yaklaşımı içindeki *alımlama* analizlerini ve *yöndeşme*'yi yeni revizyonizm olarak değerlendirmektedir. Curran'ın, yeni *revizyonizm* kavramı ile alanı yeniden bir değerlendirme çabası içinde çalışmalar yaparak, kitle iletişim araştırmalarını farklı bir perspektiften değerlendirip yeni bir bakış açısıyla sorgulaması çalışmamızın hipotezini oluşturmaktadır. Alan yazın taraması ve reorganizasyon yaklaşımından faydalanılarak hazırlanan çalışmamızın amacı ise bahsi geçen iki kuram arasında yöndeşme çabalarını tarihsel süreç içerisinde anlatmaktır. Bu çalışma ile Türkiye'de hakkında görece çokça çalışma yapılmayan James Curran'ın geliştirdiği yeni *revizyonizm* kavramını açıklayıp alana katkılarını ortaya çıkararak bir sentez oluşturmaya çalışılmaktadır. James Curran'ın *yeni revizyonizm* düşüncesi ile iletişim araştırmalarını yeniden değerlendirip radikal geleneği daha da güçlendirdiği ve bu alana zihinsel reform olarak sayılabilecek katkıyı verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Revizyonizm, James Curran, Kitle İletişim Çalışmaları.

Basic Work in Mass Communication And James Curran Abstract

Since the 1940s, studies on whether mainstream and critical approaches can unite at a common point in mass communication research have been initiated by Lazarsfeld and Adorno. The different conceptualization of power in terms of politics and economy of both approaches puts restrictions on convergence. When the development of mass communication researches in the historical process is examined, we see that in general, each approach is based on the criticism and objections it has directed to its predecessors and to eliminate its deficiencies. James Curran, on the other hand, evaluates the reception analysis and convergence within the cultural studies approach as new revisionism. The hypothesis of our study is that Curran, by making studies in an effort to re-evaluate the field with the concept of new revisionism, evaluates mass communication research from a different perspective and questions it with a new perspective. The aim of our study, which was prepared by using the literature review and reorganization approach, is to explain the convergence efforts between the two theories in the historical process. In this study, based on a lot of work done in Turkey is developed by James Curran's attempt to create a revealing their contribution to the field to explain the concept of the new revisionism synthesis. James Curran, by re-evaluating the new revisionism thought and communication research, has reached the conclusion that he has made a contribution that can be considered as mental reform to further strengthen the radical tradition.

Keywords: New Revisionism, James Curran, Mass Communication Studies.

I Giriş

Kitle iletişim araştırmaları çalışmalarına baktığımızda iki farklı geleneğin, ana akım ve eleştirel yaklaşımların ön plana çıktığı gözükmektedir. Her iki yaklaşımın aynı ve benzer konularda farklı ve karşıt argümanlar sunmalarına rağmen nesnel yorum ve eleştirilerle de birbirlerini beslediklerini söyleyebiliriz. Kitle iletişim alanında yapılan ilk teorik ve pratik çalışmalardan günümüze değin yapılan araştırmalar canlılığını korumaktadır. 1900'de başlayan (McQuail (1969: 82) ve 1920'de ise ABD'de hız kazanan kitle iletişim çalışmaları ve söz konusu yapılan araştırmalardaha sonraki araştırmalar ve incelemeler için temel oluşturduğu görülmektedir. 1940'lı yıllarda yapılan çalışmalarda iletişim biliminin sosyal bilim alanında bilimsel bir disiplin olmasında önemli katkılar sağlamıştır. Söz konusu kitle iletişim araştırmalarındaki iki sorunsal, ağırlıklı olarak anaakım ve eleştirel kuramlar üzerinden yürütülmüştür. İletişim disiplininin bilim oluşumu ve gelişimi olarak değerlendirilen savaş yıllarında temel iki soruna odaklanılmıştır. İlk olarak iletişim biliminin kuramsal ve kavramsal çerçevesi ele alınmış, ikinci adımda ise kitle iletişim araştırmalarının etkisi ölçülmüştür. İletişim alanında yapılan çalışmaların en belirgin özelliği eklektik görünümünde olması ve yapılan çalışmalarda yöntemsel veya kavramsal düzlemde ortak bir zeminin bulunmamasıdır (Yaylagül, 2016:23). Bu alanda yapılan çalışmalarda iki temel paradigma hâkimdir. Bunlar eleştirel yaklaşımlar ve eleştirel olmayan yaklaşımlar veya anaakım (mainstream) ya da eleştirel yaklaşımlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kuzey Amerika kökenli olan anaakım araştırma yaklaşımı iletişimin ileti boyutunu merkeze almaktadır (2016, 23-24). Eleştirel yaklaşım ise iletişimi ritüel olarak tanımlamaktadır. Bu iki gelenek medyaya yüklenen işlevsel ve ideolojik anlamın ne olduğunu, medya ve toplum arasındaki ilişki biçiminin nasıl kavramsallaştığı üzerinde durmaktadır (Nalçaoğlu, 2010: 23). Eleştirel yaklaşımlar inceledikleri konuyu ve toplumu dönüştürebilecekleri hatta dönüştürmeleri gerektiği düşüncesinden hareket eder (2016: 25). Eleştirel olmayan yaklaşımlar ise inceledikleri konuları evrimci bir yaklaşımla ele alırlar. Buna göre incelenen konunun ve toplumun kendine özgü değişme mantığı ve kuralları vardır. Her iki gelenekte medya, iletişim ve toplum ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Kitle iletişim alanında yapılan araştırmalarda yöndeşme (convergence) söz konusu her iki yaklaşımın birbirlerinin yöntemlerini kullanmalarını anlatmak için kullanılmaktadır (Yavuz, 2015: 25-26).1940'larda anadamar/çoğulcu ve eleştirel/radikal arasında başlayan yöndeşme hareketleri 1970'lerde yapılan araştırmalarla ivme kazanmıştır. Günümüzde iki disiplinin birlikteliği tartışılmaktadır. İletişim biliminin kendi başına bir disiplin olarak gelişmesinin temelinde etki sorunsalı söz konusudur. I. Dünya Savaşı'nın yaraları sarılmadan II. Dünya Savaşı'nın başlaması yapılacak çalışmalarda dikkati kitle iletişim araçlarına çevirmiştir (Güngör, 2016: 81). O dönemde yapılan çalışmalar daha çok siyaset bilimi çevresindedir. Araştırmacılar radyo aracılığıyla propaganda yapılması ve bu durumun kamuoyunun oluşmasındaki etkileri konularında da çalışmalar yapmışlardır.

Bu çalışma ile söz konusu kitle iletişim araştırmalarında anaakım ve eleştirel yaklaşımların tarihsel gelişimi betim halinde sunulacaktır. İki gelenek arasında yöndeşme çalışmalarının tarihçesi anlatılarak, ana akım ve eleştirel yaklaşımların birbirleriyle ayrışan ve ortaklaşan noktalarının neler olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Ana akım ve eleştirel yaklaşımlar arasında ortak noktanın olup olmadığı Paul Lazarsfeld'in çalışmalarıyla ortaya konulacaktır. Yöndeşme kavramı açıklanarak, yöndeşmeyi ve alımlama analizi çalışmalarını yeni revizyonizm olarak değerlendiren entelektüel birikimiyle alanı yeni bir bakışla değerlendiren sosyal bilimci James Curran'ın ortaya koyduğu yeni revizyonizm kavramı üzerinde durulacaktır. Bu amaçla Curran'ın konu hakkındaki fikirleri ve alana sağladığı katkılardan bir sentez oluşturulup yapılacak yeni araştırmalar için daha derli toplu bilgiler sunmak hedeflenmektedir. İletişim araştırmalarında yapılan çalışmaların değerlendirilmesi özelliği taşıyan bu çalışmada literatür taraması yapılarak reorganizasyon, yeniden düzenleme/yenilenme yaklaşımından faydalanılacaktır. Reorganizasyon yaklaşımı eski yayınlara yeni bir yorum getirilebilir

ya da belirli bir alandaki düşünsel rotayı (yolu) izlemek amacı gütmektedir (Herdman, 2006: 2-4). Hem sosyal bilimlerde hem de fen bilimlerinde bazı konu ve araştırmalar bir süre sonra yeniden gözden geçirilime ve yenilenme ihtiyacı ortaya çıkar. Bir nevi arşivdeki bilgilerin karıştırılıp elde edilen verilerle yeni araştırmalarda ortaya çıkan yeni bilgilerin eklenerek sinerji oluşturmasıdır. Bu şekilde eski ve yeni verilerin karşılaştırıldığı yeni bir alan oluşturulmaktadır. Yeniden gözden geçirme ve yenilenme/reorganizasyon ile araştırmanın yöntem, iletişim ve kanallarının yeniden ele alınıp konunun yeniden değerlendirilmesi, geliştirilmesine ve kusurlu yerlerinin ortaya çıkarılıp güncellenmesine yönelik bir çalışma olduğunu söyleyebiliriz. İlgili alana bilgi birimini ve düşünsel oluşumları aktarmak söz konusudur. James Curran da iletişim araştırmalarındaki yöndeşmeye yönelik geliştirdiği yeniden bir değerlendirme çabası şeklinde anlattığı yeni revizyonizm ile bir eleştirel bakış geliştirerek yani ilgili alanda bir reorganizasyona başvurduğunu söyleyebiliriz. Bu revizyonizm çalışması ile araştırma ve çalışmalara yönelik bilgi birikimini ve düşünsel oluşumlarının eklenip güncellenme çabasının olduğunu anlatmaktadır. 1989'da Londra Üniversitesi'nin ilk iletişim profesörü(gold.ac.uk,2020)olan James Curran, Goldsmiths Londra Üniversitesinde Media, Communication and Cultural Studies (Medya, İletişim ve Kültürel Çalışmalar) bölümünde dersler vermektedir. Medya tarihçisi ve araştırmacısı olan Curran, medya-iktidar, medya-toplum, medya-demokrasi, iletişim araştırmaları ve kültürel çalışmalar konularında(cccb, 2020)derinlemesine incelemeler yapmış ve ilgili alanda başucu çalışmalar sunmuştur. İnternet araştırmaları da olan akademisyen pekçok makale kaleme alırken yirmiden fazla da kitap (Curran vd. 2016: 3) yazmıştır. Çağımızın önemli düşünürlerinden olan Curran'ın, ele aldığı konularda özgünlüğü ön planda tutarak gerek kitle iletişim araştırmalarına gerek medya alanındaki çalışmalara radikal sayılabilecek eleştiriler getirdiğini söyleyebiliriz. Özellikle kitle iletişim çalışmalarında ortaya koyduğu yeni revizyonizm (Curran, 2011: 11) kavramı bu anlamda önem teşkil etmektedir. Çeşitli ülkelerde medya, iletişim ve gazetecilik disiplinlerindeki akademik çalışmaları ve makaleleri farklı birçok dile çevrilmiş olmasına rağmen Türkçe olarak birkaç makale özeti dışında kitap çevirisi bulunmamaktadır.

Kitle İletişim Araştırmalarında Eleştirel Yaklaşımların Tarihsel Gelişimi

Sosyoloji bilimi içerisinde yeşeren eleştirel kuramın temeli Marksist düşünceden beslenen bilim insanları ve entelektüel akademisyenlerin bir araya gelerek oluşturduğu ve 1932'te kurulan Frankfurt Okulu ile başlamıştır (Bağcı, 2006: 7-16). Max Horkheimer'in ise bu okulun en önemli kurucularının başında geldiği kabul edilmektedir. Frankfurt Okulu'nun ilk çıkış noktası ise Avrupa ülkelerinde 1920 ve 1930 yıllarında işçi sınıfının devrimdeki başarısızlıklarının nedenini anlamak için yapılan çalışmalardır. Yapılan çalışmalarda eleştirel kuram savunucularının devrimin nedenlerinden ziyade devrimi engelleyen nedenleri üzerine odaklanmışlardır. Sürekli gelişmekte olan bilgiler kümesi anlamına gelen eleştirel yaklaşım, erdemi (virtue) ve tarafsızlığı (neutrality) ön planda tutarak sorgulayan bir yapıya sahiptir. Bu gelenek sadece gelişmelerden yola çıkıp neler oluştuğunu tespit etmek değil, asıl olan adaletsiz, sömürü ve eşitsizlik üzerine inşa edilen yapıları deşifre etmektir. Yaşanabilir bir toplum, özgür düşünce ve adil yaşam konularında da fikirler sunmaktadır. Eleştirel yaklaşım, medya metinleri içerisinde yer alan eşitsizliğin, şiddetin, taciz ve her türlü haksızlığın nasıl meşrulaştırılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Eleştirel yaklaşımda toplumun tam ve daha net anlaşılabilmesi için, tarihsel bağlama sıkı sıkıya bağlı kalınarak anlaşılabilmesi düşüncesi hâkimdir. Kitle iletişim etki araştırmaları, medyanın gerçekliği anlamlandırma ve gerçek denilen şeyi tanımlama gibi konulara getirilen eleştirilerle yeniden tekrar sorunsallaştırılmıştır. Bu şekilde çoğulculuğun evrenine, iktidar sorunu yeniden dönüşmüş ve iktidar anlayışının köklü şekilde değişmesi zorunluluk olarak değerlendirilmiştir (Hall, 2005: 77-126). Kitle iletişim çalışmalarında etki araştırmalarından kopuş yeni bir araştırma yaklaşımı ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Aynı şekilde farklı epistemolojiye sahip bakış açısının da gerekli olması eleştirel iletişim araştırmalarını ortaya çıkarmıştır. Değişmeci yaklaşım olarak da tanımlanan eleştirel yaklaşım, liberal kuramlara bir eleştiri

olarak ortaya çıkmıştır (Sever, 1998: 47). Bu bağlamda eleştirel kitle iletişim araştırmaları etki araştırmalarının niceliksel veya sonuçsuz tekrarına verilen bir cevap olarak da kabul edilebilir. Marksist gelenekten beslenen eleştirel yaklaşım aracın davranışına odaklanırken ana akım isemesajın etkisine yoğunlaşmaktadır (Yaylagül, 2010: 22). Eleştirel yaklaşımın ana eksenini medya, iletişim, iktidar ve toplum arasında süregelen ilişkiyi incelemektir ve toplum kuramlarıyla bağlantılıdır. Toplumsal gücün kullanımında kitle iletişimin nasıl ve ne şekilde etkili olduğu, eleştirel kitle iletişiminin odaklandığı konudur. Yaklaşımın temelinde kurumsal yapıların ve toplumsal rutinlerin kimlerin çıkarına hizmet ettiğine yönelik sorular söz konusu olmakla birlikte iktidar, çıkar ve değerler sorunsalına vurgu yapılmaktadır. Eleştirel yaklaşımın iletişim boyutundaki en önemli argümanları ise iktidar ve toplum ilişkilerinde kitle iletişim araçlarının işlevselliği, iktidarların hayatlarını sürdürebilmek için kitle iletişim araçlarının etkisini kullanmaları gibi düşüncelerdir (Shoemaker ve Reese, 2014: 97-133).

Kitle iletişim araştırmalarında tarihsel gelişiminde ve araştırmalarında ideoloji kavramı da toplumun önemli bir dinamiği olması sebebiyle özellikle dikkate alınmıştır. Kitle iletişim araçlarının her birinin birer ideolojik aygıt olduğu düşüncesi, eleştirel araştırmacıların ideoloji eksenine vurguda bulunan çalışmalar yapmasına kaynaklık etmiştir. Bu şekilde iletişim ve ideoloji arasındaki ilişki daha da anlaşılır hale gelmiştir. Bu konuda Stuart Hall'a (2014: 79-97) göre kitle iletişim araçlarının en önemli işlevi anlamın toplumsal inşasında üstlendiği ideolojik işlevdir ve bu ideolojik işlevi göz ardı eden araştırmalar toplumsal süreçte oynadığı rolü tam olarak ortaya koyamaz. Destutt de Tracy 1976'da ideoloji kavramını ilk kez ortaya koyan düşünürdür (Heywood, 2016: 25). Tracy'e göre ideoloji bilinçli düşünce ve fikirlerin kaynaklarını açığa çıkarmak amacıyla fikirler bilimini (idea-oloji) ifade etmek için kullanmıştır (Yücel, 2011: 185). Fransız Marksist filozof Althusser (2014: 51) ise bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali ilişkilerinin bir tasarımı olduğu şeklinde ideolojiyi tanımlamaktadır. Althusser (2014: 55), İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları kitabında var olan kapitalist sistemin devamı için Devletin Baskı Aygıtları (DBA) ve Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) şeklinde iki çeşit aygıt olduğunu belirtmektedir. İlk aygıt daha çok fiziksel güç kullanan polis, asker, mahkeme ve hapisane gibi kurumlarken, ikinci baskı aygıt ise eğitim kurumları, medya, aile, siyasal partiler gibi kurumlardır. İdeolojiyi yanlış bilinç şeklinde değerlendiren düşüncelere karşı çıkan Althusser, ideolojinin insanların zihinleri tarafından değil okullar, kiliseler, camiler ve medya, insanların nasıl düşünmesi gerektiğini onlara öğreten maddi bir yapı tarafından üretildiğini belirtmektedir (McLenan, 1999:50). Althusser, kitle iletişim araçlarının devletin ideolojik aygıtlarından biri olduğunu belirtmektedir. Bu görüş özellikle eleştirel iletişim araştırmaları ve çalışmalarında önemli yere sahiptir. Bazı iletişim çalışmalarının da bu fikir temeli üzerinde inşa edildiğini söyleyebiliriz.

İdeoloji sorununu ele alan eleştirel çalışmalar, medya metinleri ve izleyici değerlendirmede, izleyiciye etkinlik/edilgenlik boyutlarında yaklaşma bağlamında yapısalcı, siyasal ekonomi ve kültürel çalışmalar şeklinde üç yaklaşım bulunmaktadır. Eleştirel yaklaşımın doğuşunda şu iki temel eleştiri öne çıkmaktadır. İlki başat paradigma şeklinde kabul gören ve bu şekilde isimlendirilen liberal yaklaşımın davranışçı indirgemeciliğine karşı duruşu oluştururken, ikincisi ise ekonomik indirgemeciliğe karşı mesafeli duruşu olmuştur. Sonuç olarak eleştirel araştırmalarda medya etkilerinin güçlü olduğuna dair güçlü bir varsayım söz konusudur. Bu açıdan Lasswell ve arkadaşlarının yürüttüğü çalışmalarla benzerlik içermektedir. Çünkü ikisi de medyanın güçlü olduğunun vurgusunu dile getirmektedir. Lasswell çalışmalarında medyanın etkisinin analizinden uzaklaşıp iletişimin içeriğinin analizine

İngiliz Kültürel çalışmalar yaklaşımı, kültür endüstrisi, medya, popüler kültür ve sınıflar arasındaki ilişkiler gibi sorunsalların kavramsallaştırılması için yapılan girişimdir (Hall, 1980, 15-47).Yapısalcı yaklaşımlarda ana hedef temel medyadaki temsil etme ve anlamlandırma süreçlerini incelemektedir. Televizyon programların, dizilerin ve filmlerin edebi analizlerin yapılması gibi. Ekonomik politik yaklaşımda ise medyanın ekonomik yapısı ve süreçleri üzerine durulmaktadır.

yönelirken, eleştirel çalışmalar ise ileti üretiminin analizine yönelmektedir (Fejes, 2005: 299). Genel olarak medya alanında eleştirel araştırmalar incelendiğinde Lasswell ve arkadaşlarının propaganda konusunda yaptıkları çalışmaya benzediği görülmektedir. Çünkü her ikisinde de medya etkilerinin güçlü olduğu düşüncesi sözkonusudur.

Eleştirel ve Ana akım Yaklaşımlarında Yeni Revizyonizm/Yöndeşme Çabası

Yöndeşme/yakınsama (convergence) teriminin sözlük anlamı 1913 yılına kadar gitmektedir. Converge ve ence kelimelerinin bir araya getirilmesiyle bitişik bir kelime ortaya çıkarılmıştır. Bu kelimenin aslı convergent (yakınsak) evrimine kadar uzanmaktadır. Biyologlar tarafından 1980 yılında kullanıldığı bilinmekle birlikte bir araya gelme ve birlikte yönlendirme anlamlarına gelmektedir (Biologydictionary, 2020). Dilimize yakınsama şeklinde anlamlandırılıp çevrilen kelime iletişim bilimleri literatüründe yöndeşme şeklinde kabul görmektedir. İletişim teknolojilerinin gelişmesine endeksli olarak yöndeşme daha ziyade 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu minvalde optik teknoloji ve telefon sistemlerinin sayısal altyapıya dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır (Ayten, 2014: 93-120). Bek(2003: 23-59) yöndeşmeyi görsel işitsel medya, bilgisayar, telekomünikasyon gibi sektörlerin teknolojik ve ekonomik olarak bir araya gelip birleşmesiyle yeni hizmetler ve ürünler ortaya çıkarma şeklinde tanımlamaktadır. Bu sürecin 1970'li yıllarda sayısallaşmayla başladığına vurgu yaparak 90'lı yıllardan sonra kablolu televizyon ve internetin süreci hızlandırdığına vurgu yapmaktadır (Geray, 2003: 18). Yöndeşmenin yeni iletişim teknolojilerinin dinamikleri aracılığıyla ve etkisiyle ortaya çıktığını savunmaktadır. Pereira (2002: 1-3)ise yöndeşme kavramına sadece teknik alarminin olmadığını bunun yanında ekonomik boyutuna dikkat çekerek ekonomik yöndeşme, teknik yöndeşmenin devamı şeklinde teşebbüslerin farklı medya ürünlerini bir araya getirmek koşuluyla kapsam ve ölçek ekonomisine ulaşmak amacıyla birleşmeleri ve işbirliğine gitmeleri şeklinde konuyu özetlemektedir. Buraya kadar ki tanım ve bilgiler ışığında yöndeşme, çeşitli teknolojileri bir arada toparlayıp bunları daha ergonomik ve daha efektif hale getirip bir anlamda revize edilerek teknolojinin yenilenmesini sağlayarak yeniden kullanılması şeklinde tanımlanabilmektedir. Yöndeşme kavramı üzerine birçok düşünür çalışma yapmış ve yeni tanımlamalar getirmiştir. Bu çalışmalarda en çok dikkat çeken ve konuyla ilgili hemen hemen her çalışmada referans verilen Henry Jenkins'in çalışmalarıdır.

Convergence Culture (Yakınsama Kültürü) isimli kitabın kapak sayfasında 21.yüzyılın McLuhan'ı şeklinde tanımlanan Henry Jenkins cep telefonlarının sadece birer telekomünikasyon cihazı olmadığını vurgulayarak bu cihazların fotoğraf çekip e-mail olarak göndermeden film izleyip yorum yapmaya, oyun oynamaya kadar pek çok sanal aktiviteyi yapmaya imkân tanıdığını ifade ederek bu durumu günümüzde gelişmelerle birlikte Dijital Rönesans olarak tanımlamaktadır. Henry Jenkins (2002: 1-5) yöndeşmenin aslında bir süreç şeklinde devam ettiğini ve medyanın ölümsüz olduğunu, ölümlü olanın ise medya içeriklerine ulaşmada kullanılan araçlar olduğunu belirterek, yeni medyanın asla eski medyanın yerini alamayacağı fikrine katılmamaktadır. Henry Jenkins, yöndeşmedeki sürecini teknolojik, ekonomik, sosyal ya da organik, kültürel ve küresel yöndeşme şeklinde beş farklı kategoriye ayırmaktadır. Teknolojik Yöndeşme ses, görüntü ve kelimelerin dijital bilgiye dönüştürülmesiyle arasında oluşan ilişki genişlemektedir. Farklı mecralar arasında oluşacak akışlar bu şekilde mümkün olmaktadır. Ekonomik Yöndeşme, eğlence endüstrisindeki yatay birleşmesi sonucunda oluşmuştur. 1978'de 'Park Grubu' olarak kurulan medya, sanayi, ticaret ve maden gibi dört grupta faaliyet gösteren (Şeker ve Uzun, 2018: 115-116) 2004'te ismi değiştiren 'Ciner Grubu' bu alana örnek gösterilebilir. Sosyal ya da Organik Yöndeşme, teknolojinin getirdiğin yeniliklerin çoklu görevler içeren stratejilerin olmasıdır. Bir yurttaşın tabletinde veya telefonunda

müzik dinlerken aynı anda sosyal medya platformunda birisiyle mesajlaşması, yazışması, e-mailleri okuyup cevaplaması buna örnek gösterilebilir. Kültürel Yöndeşme, çeşitli medya teknolojilerinin, endüstrilerin ve tüketicilerin kesişmesi sonucu yeni yaratıcılık formları ortaya çıkmıştır. Medya yöndeşmesi, ortalama düzeydeki insanlara içeriği arşivleme, açıklama, sahiplenme ve yeniden dolaşıma sokmalarını sağlayacak araçları vererek, yeni ve katılımcı bir halk kültürünün oluşmasını teşvik etmektedir. Kültürel Yöndeşme ise medya ürünlerinin uluslararası dolaşıma girmesi sonucunda oluşan melez kültürdür. Aslında yöndeşmenin temelinde veya merkezinde teknolojinin olduğu yadsınmayacak kadar açıktır. Sosyal medya platformları, YouTube, haber, belgesel web sayfaları, kapalı devre yayınları yöndeşmeyi topluma yayarak genişletmektedir. Kitle iletişim çalışmalarında yöndeşme terimi iki eleştirel ve ana akım kuramın birbirlerinin yöntemlerini kullanmalarını açıklamak için kullanılmaktadır. 1940'lı yıllardan beri kitle iletişim araştırmalarında ana akım ve eleştirel yaklaşımlar arasında orta yol arayışı olmuştur. Aslında her iki kuram da değişmez sabit yapılaraya sahip değildir. İki yaklaşımın ortak noktada birleşip birleşemeyeceği Adorno ve Lazarsfeld ile başlamıştır. Burada bir yöndeşme çabası ortaya çıkmıştır. Ancak Curran'ın vurguladığı şekilde iki kuramın iktidarı hem politik hem de ekonomik açıdan kavramsallaştırmaları birbirlerinden farklılık göstermektedir. Buradaki temel sorunsal merkeze aldıkları iktidarı okuyuş ve anlamlandırma biçimleridir.

İlk Yöndeşme Deneyimi

Eleştirel ve ana akım yaklaşımlar, araştırmalar ilişkisi bağlamında yöndeşme çalışmaları ve çabaları ilk olarak Amerika'da Lazarsfeld ve Adorno gibi önemli akademisyenler tarafından Princeton Radyo Projesi ile başlatılmıştır. I. Dünya Savaşı'nın etkileriyle Amerika'ya gitmek zorunda kalan Alman toplum bilimcileri bu zorunlu göçle vatanını değiştirip Kıta Amerika'sına gelen ve kendisini Avrupalı Pozitivist olarak tanımlayan Paul Lazarsfeld, Horkheimer ve Adorno ile çalışmalar yapmıştır (Hardt, 1999:32). 1937'de Rockefeller Foundation destekli Princeton Radyo Project ile Lazarsfeld, kitle iletişim araştırmaları alanını kurmuştur (Erdoğan vd. 2005: 8). 1944'e kadar süren bu projeye, radyo yayınlarının Amerikan toplumu üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Adorno'nun müzik sosyolojisi alanındaki çalışmaları sebebiyle projede yer alması, araştırmaya getireceği eleştirel perspektif ve yeni bir bakış nedeniyle Lazarsfeld tarafından önemsenmiştir. Kitle iletişimle ilgisi olmayan Lazarsfeld, alan araştırması data/veri analiz teknikleriyle ilgileniyor ve bu gerçeği belirtiyordu (Morrison, 1988: 204). Lazarsfeld, bu projeye Avrupalı kuramcılığı ile Amerikan deneyselciliği arasında bir yöndeşmenin olacağını umut etmektedir. Zira proje hakkındaki iyimser fikirler gerçekleşmez ve Adorno, bu projede 3 yıl çalıştıktan sonra, araştırmanın paradigmasında Lazarsfeld ile çatışmaya girmesi nedeniyle 1941'de proje çalışmasından ayrılır (Yavuz, 2015: 31). Adorno, bu projede izleyicilerden ziyade medya metinleri üzerine eğilmek gerektiğini, deneysel sosyolojinin kuramsal yoksunluğunu ve yöntemin teknik pratiklere indirgenmesini kabul etmemiştir (Erdoğan vd. 2005: 21-144). Lazarsfeld'in kültür ölçümlemesini yanlış bulan Adorno'ya göre temel nokta olguları yorumlamaktır. Araştırma kesinlikle ve kesinlikle tanımlama yapmak, kümelemek, organize etmek ve olguları oluşturmak ve yorum yapmak değildir. Eleştirel kuramın normatif uygulamada tanımlardan yoksun ve temelsiz olduğunu söyleyen Lazarsfeld ise kuramın boş öneriler geliştiren ve sadece öneri olmaktan öteye gitmeyen bir olgu bulması hakkında katkısı yeterli olmadığını düşünmektedir (Supa, 2009:11). Bu projede Adorno, Lazarsfeld-Staanton program analiz yönteminin yetersiz ve anlamsız olduğunu izleyiciden ziyade medya metnine yoğunlaşılması gerektiğini savunmaktadır (Mattelart, 1999: 202; aktaran, Erdoğan vd. 2005: 16).İki teorisyenin aynı projeye farklı bakışları ve araştırmayı farklı kavramlar üzerinden açıklamaya çalışmaları projenin gelişmesini durdurmuş gibi gözükse de zihinsel gelişimi açısından katkı sağladığı söylenebilir.1941'de Adorno ve Horkheimer ortaklaşması ile Studies in Philosophy and Politic Science isimli dergide kitle iletişim sorunlarını ele alan bir çalışma yayınlanır. Bu dergide

Yönetimsel ve Eleştirel İletişim Araştırması Üzerine Düşünceler adlı Lazarsfeld'e ait makalenin yayınlanması ile iki farklı yaklaşımın isimleri de ortaya çıkmış olur (Yavuz, 2015: 31). Adorno ise deneysel araştırma ile eleştirel epistemolojik yaklaşımın birbirlerine karşı eleştirilerini ve arasındaki farkları ortaya koymaktadır. Bu çalışma, deneysel araştırma ile eleştirel epistemolojik yaklaşım arasındaki farkları ve birbirlerine yönelik eleştirileri ortaya koymaktadır. Lazarsfeld, projenin başarısız olmasına rağmen iki kuramın arasında yakınlaşmanın mümkün olduğunu savunmaya devam etmiştir (Erdoğan vd. 2005: 8-10). Lazarsfeld, eleştirel ve yönetsel araştırmalar arasındaki farklılıkları belirlerken yakınlaşma ve iş birliğini koruyabilmeyi amaç olarak belirlemiştir. Her iki geleneğin yakınlaşma süreçleri geleneklerin eleştirel ve yönetsel olarak isimlendirilmesi ile sonuçlanmış ve iki gelenek de kendine özgü araştırma yöntemi, iktidarı konumlandırışı, toplumu, kültürü ve dünyayı algılayış biçimlerine göre çalışmalar yapmıştır.

İki geleneğin birbirine yaklaşması için yapılan çalışmalar yönleşme kavramının temellendiği çalışmalardır. Yönleşme, anaakım ve eleştirel araştırma geleneğinin dünyaya bakışının aynı noktada buluşmasını anlatan bir sözcük olarak ortaya konmamıştır. Birbirinden farklı yöntemlere sahip iki disiplinin bir noktada buluşabilir mi sorusu üzerinden gelişen yönleşme izleyici araştırmalarının yapılmasıyla bir cevap bulmuştur. James Curran (2005: 48) ise yönleşmeyi yeni revizyonizm olarak isimlendirmektedir. 1940 ve 1980'li yıllarda üzerinde çalışılan medya araştırmalarına baktığımızda her ne kadar farklı olduklarını iddia etseler de aslında birbirlerini tekrar ettikleri görülmektedir. 1940'taki medya araştırmaları daha çok teknik ve izler kitlenin hür iradesini özerkliği ön planda tutarak medyanın etkilerinin çok fazla olduğu varsayımını kabul etmekteydi. 1980'den sonraki araştırma ve çalışmalar konumlandırmalarını yeni kavramı üzerine kursalar da aslında kendinden önceki çalışmaların verilerinden faydalanılarak yapılan çalışmaların tekrarından öteye gidilememiştir. Curran (1990), yeni revizyonizm ile kısmen itibarını yitirmiş bazı geleneksel bilgilerin yerini yeni ve yenilikçi düşünce ile canlanma olduğunu savunmaktadır. Aynı şekilde yeni eleştiri ile iletişim araştırmalarında radikal geleneği daha da güçlendirecek ve bu alanda yapılacak reform olarak değerlendirmektedir. Alımlama araştırmalarını da yeni revizyonist olarak tanımlayan Curran, kültürel çalışmalar yaklaşımı içinde geliştirilen alımlama analizlerini yeni olarak görmemektedir ve izleyici araştırmalarında yapılan çalışmaların pürüzsüz olmadığını belirtmektedir. Etki araştırmaları, metinler tarafından yaratılan çok katlı anlamları, izleyicilerin aktif ve yaratıcı rolünü, farklı toplumsal konumların ve söylem konumlarının farklı okumaları teşvik ettiğini vurgulamaktadır. Curran ise yeni revizyonist olarak belirttiği alımlama analizlerinin, etki araştırmalarını farklı bir dil ve teknikle yeniden ileri sürüldüğüne dikkat çekmektedir. Ayrıca bu durum eski çoğulcu yemeklerin yeniden ısıtılıp, yeni bir usulle servis yapıldığına dikkat çekmektedir. Kültürel çalışmalar yaklaşımı içinde yer alan izleyici araştırmaları, eleştirel ve ana akım kitle iletişim çalışmalarında yönleşme kavramının temellendiği çalışmalardır. 1940'lı yıllarda başlayan ve başarısızlıkla sonuçlanan iki kutup arasındaki yakınlaşma girişimleri, izleyici araştırmaları bağlamında 1970'lerden sonra yeniden gündeme gelmiş eleştirel ve ana akım kitle iletişim araştırmacılarının birbirlerinin yöntemlerine yakın çalışmalar üretmeye başladığı bir süreç başlamıştır. Bu süreç ikinci yönleşme girişimi olarak adlandırılmıştır. İkinci yönleşme girişimi izleyici araştırmalarının ana akım araştırmayla benzeşmesi eleştirilerine maruz kalmıştır.

Kitle iletişim araştırmalarında alımlamanın aslında sorunlu olduğuna dikkat çeken James Curran, izleyici çalışmalarında iki şekilde yön değişme olduğuna dikkat çekmektedir. Birincisi iletişim araştırmalarındaki alımlama çalışmalarındaki analiz problemsizmiş gibi oluşturulurken, metin içerisindeki çelişkiler ise yeni bir zemin oluşturmuştur. İkinci nokta ise izler/okur kitlenin daha önceden hazırlanmış yanıtlar ile yazıyı oluşturan unsurların her bir bölümdeki anlamlara cevap verdiği düşüncesi, anlamın toplumsal konumunun izleyici ve metinle oluşturduğunu belirten düşünceye doğru yön değiştirmiştir. Curran, alımlama analizlerinde anlamın metin ile izleyicinin toplumsal ve söylem koşullarına bağlı olarak oluşması ve izleyici özerkliğine yapılan vurgunun medyanın sınırlı etkilerine göndermede bulunması sebebiyle alımlama çalışmalarını yeni revizyonist

çalışma olarak belirtmektedir (2005: 409-410). Bu nedenle ana akım ve eleştirel çalışmaların aynı kulvarda yer almaya başladıklarına vurgu yapmaktadır. Curran'a (2005) göre 1970'lerden sonra ana akım yaklaşımlar, medyanın şiddet, siyasal sorunlar ve oy verme davranışlarının öne çıkarılışı üzerindeki etkilerini araştırdıkları medya analizlerinden uzaklaşma eğilimine girmiş, medyanın siyasal sistemin yapıları ile işlevleri üzerinde ve sosyo-bütünleşme üzerindeki tesiri, toplumsal kimliğin oluşumundaki rolü vb. gibi daha önce eleştirel çalışmaların konuları olarak işlenmiş alanlarda çalışılmaya başlanmıştır. Çoğulcu geleneği benimseyen akademisyen ve araştırmacıların toplumu ele alış biçimini de değerlendiren Curran, bunların hepsini toplumu sürekli rekabet halindeki ve egemen olmayanların çıkarlarının kargaşası şeklinde görmektedir. Bu sistemde medya işletmeleri genel anlamda baskı odaklarından, siyasi örgütlenmelerden aynı şekilde devletten bağımsız, sınırlı olacak şekilde örgütsel sitemlerdir. Yine bu sistem içerisindeki medya çalışanları ve diğer kurum/kuruluşların temsilcileri arasındaki iletişim biçiminde bağımlılığın ön planda olduğuna vurgu yapılır. Hem yerel hem de ulusal ölçekteki kurum temsilcileri fikirlerini ve projelerini kamuoyuna aktarabilmek için toplumun merkezi konumundaki kurumlarına ihtiyaç duyar ve bu kuramlara bağlıdır. Aynı şekilde medya işletmeleri de geniş okuyucu/izleyici kitlesine ulaşmak için medyanın toplumdaki merkezi kurum ve kuruluşlar karşısında yarı özerklik bir statü kazanır. Ortaya çıkan bu sembiyotik ilişki biçimi, çoğulcu yaklaşıma göre, medya kurumlarının denetlenmesi özerk medya seçkinlerinin inisiyatifindedir. Söz konusu medya seçkinleri medya araştırma veya çalışmalarına büyük ve önemli derece esneklik fırsatı sunarlar. Oluşan özerklik yapı, tarafsızlık ve nesnellik prensibine bağlılık iddiası, medya şirketlerinin ürettiği zihinsel ürünlerin son kertede kontrol edilmesi ve şekillenmesinde asıl söz sahibi olanların medya profesyonellerinin olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu sistemle medyanın her türlü yargıdan bağımsız bir biçimde, olabildiğince doğru ve nesnel olarak çok yönlü gerçekliği yansıtmayı beklenmektedir. Yine iki yaklaşımı bir araya getirip ortak noktada buluşturmak için yapılan çalışmalardan birisi de 1983'te Journal of Communication dergisindeki Alandaki Mayalanama (Ferment in the Field) isimli çalışmadır. Burada söz konusu iki yaklaşım arasında ayrışma, kutuplaşmadan ziyade zorunlu bir şekilde eleştirel değerlendirmenin yapılması gerekli görülmüştür. Benzer bir çalışma ise yine aynı dergide 1993 yılında Alanın Geleceği- Kırılma ve Uyum Arasında başlıklı çalışma ile yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile ana akım ve eleştirel araştırmaların hem yakın hem de uzak oldukları çalışmalar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca iki geleneğin yer aldıkları kutuplarda değişme olmadığı belirlenmiştir.

Eleştirel ve Ana Akım Yaklaşımları Arasındaki Ayrım Noktaları

Eleştirel yaklaşımın eleştirel olarak konumlandırılması ele alınan temayı veya uygulaması yapılan araştırmanın tekniği değil Curran'ın vurguladığı üzere siyasal iktidarı ve iktisadi kavramlaştırma şeklidir. Hall ise eleştirel yaklaşım açısından uzlaşım sağlanmış yöntembilimsel rafineliğin olmadığına dikkat çekmektedir. Eleştirel paradigma alanında uzlaşmış içsel ve yöntembilimsel rafineliğinin olmamasına rağmen Lazarsfeld yönetimsel ve eleştirel ayrımını yapsa da eleştirel çalışmaların eleştireliliği deneysel çalışmalara karşıt olmakla belirlenmemektedir (Hardt, 1999: 15-76). Slack ve Allor (1994: 263-275) ise çoğulcu ve eleştirel paradigmanın ayrımını yapan ikilikler üzerinde durmaktadır. Özgürlük biliminin karşısında tutucu bilim, felsefi vurgunun karşısında deneysel, ana akım yaklaşımın karşısında ise eleştirel yaklaşımların farklılığının temelini oluşturan epistemolojik ve politik düşünüşü gizlemektedir. Bu bağlamdan iki yaklaşımın ana farkının epistemolojik ve politik olduğunu dile getirmektedirler. Ayrıca iki yaklaşımın kesinlikle birbirlerinden ayrılmasının zorunlu olmadığını belirten Slack ve Allor (1994: 272) kitle iletişimin sosyal yapıya odaklanmasının işlevsel yaklaşıma faydalı olacağını ve felsefi tarafının yeterli olmayan eleştirel

araştırmaların veya etkiler üzerinde durmayan deneysel ve niceliksel olduğunu dile getirmektedir. Ana akım kitle iletişim çalışmalarında reklamın ve siyasetin mesajları daha rafine hale getirilmektedir. Eleştirilen yönü ise kitle iletişim tarihinin kültürel yönlerini, sosyoekonomik yapısını ele almayı ya da çok kısıtlı şekilde ele almasıdır. Oysaki daha önce de belirtildiği üzere eleştirel yaklaşım, medya, iktidar, iletişim ve toplum arasındaki ilişkilere odaklanır ve toplumla iç içe geçmiş bütünsel bir yapıdır. Ayrıca bu yaklaşımdaki en değerli şey yine iktidar ve toplum ilişkileri pratiği ve teorisinde kitle iletişim araçlarının işlevselliğidir. Eleştirel yaklaşımda yapılan veya yapılacak kitle iletişim araştırmasının o toplumun ekonomisinden, siyasetinden, kültüründen ve değerlerinden ayrı düşünülmemeyeceğini vurgular. Eleştirel ve ana akım yaklaşım arasındaki yakınlaşma ve bir ortak noktada buluşma çabaları Amerika'ya göç etmek zorunda kalan Paul Lazarsfeld ile başlamıştır.

Eleştirel ve Ana Akım Yaklaşımları Arasındaki Ortak Noktalar

Hem eleştirel hem de ana akım gelenekleri birbirine tamamen farklı yöntemlere sahiptirler. Eleştirel ve ana akım gelenek arasında epistemolojik ve iktidarı konumlandırışlarındaki farklılık ön planda durmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar ele alıp araştırdıkları konuyu ve toplumu yeniden dönüştürülebileceği fikrini bir adım daha ileri giderek dönüştürülmesi gerektiği felsefesinden yola çıkarlar. Eleştirel olmayan yaklaşımlar ise araştırdıkları konuları evrimci teorisiyle incelerler. Bütün bu farklılıklara rağmen her iki gelenek birbirine yönelik yapılan eleştiri ve çıkarımlardan faydalanılarak yeni bakış açılarıyla yapılan çalışmalar yeniden değerlendirilebilmektedir. Ana akım gelenek, savaş sonrası medyanın sınırlı etkileri düşüncesinden vazgeçmesi, eleştirel geleneğin de medyanın güçlü etkisi fikrini bir kenara bırakmasına yol açmıştır. Bu perspektiften bakıldığında her iki geleneğin uzlaşmaya gittiği söylenebilir (Yavuz, 2015: 36). İki geleneğin ortak paydada buluşabileceğini değerlendiren Kim Christian Schroder çoğulcu geleneğin daha eleştirel olacağını, eleştirel geleneğin daha az eleştirel olmayacağını vurgulamaktadır (1987: 26-28). Teorik ve sahada yapılan kitle iletişim araştırmaları yeniden revize edilebilir. Curran'ın üzerinde durduğu gibi yeni revizyonizm bakış açısıyla aynı konu üzerinde yapılan çalışmaların her iki gelenek sonuçlarını kullanarak bile olsa ortak bir paydada buluşması mümkün gözükmemektedir. Bu buluşma belki hiçbir zaman görece yüzde yüz olmayacağı için daha çok bir sentez çalışması gibi değerlendirilmelidir. Kitle iletişim çalışmaları bağlamında iki geleneğin ortak meta kurması uzun vadeli disiplinler arası çabayı gerektirmektedir (2015: 35). Burada ön plana çıkan ise araştırmada nasıl bir model ve yöntemin kullanıldığıdır. Klaus Bruhn Jensen ve Karl Erik Rosengren (2005: 79-83) yaptıkları çalışmayla 3 tür bir araştırma modelini sunarak çözüm önerisi getirmişlerdi. Bu modelin ilk adımında içerik çözümü ve izleyici araştırması deneysel bir tasarımla bir araya getirilebilir. Bu aşamada önemli olan sonuçların ne kadar kalıcı olduğudur. İkinci adım ise izleyiciye odaklanmadır. Veri toplama bağlamını karakterize etmede ve genişletmede, izleyicilerle ilgili derinlikli, doğal gözlem ve etkileşimler gerekli olabilir. Son aşama ise izleyici araştırmalarında önceki cemaat çalışmalarına yönelip farklı geleneklerin değerlendirilmesidir. Bu durum medya kullanımının mikro ve makro düzeyde incelenmesine fırsat sunmaktadır. Her iki gelenek arasındaki epistemolojik ve politik farklılıklar (Slack ve Allor, 1994) devam ettiği müddetçe yöndeşme iddiaları yöntemleri birleştirmekten öteye gidemeyecektir. Buna mukabil yöntemler arası benzeşme de iki kutuplu gelişen kitle iletişim araştırmasının birbirine yakınlaşmasını getirebilir (Yavuz, 2015:37). Her iki gelenek arasındaki epistemolojik ve politik farklılıklar (Slack ve Allor, 1994) devam ettiği müddetçe yöndeşme iddiaları yöntemleri birleştirmekten öteye gidemeyecektir. Buna mukabil yöntemler arası benzeşme de iki kutuplu gelişen kitle iletişim araştırmasının birbirine yakınlaşmasını getirebilir (Yavuz, 2015:37). İki geleneğin sentezi konusunda farklı fikirler olsa da zamanla yapılacak yeni çalışmaların alanın daha da berraklaşmasına katkı sunacağı düşünülmektedir. Kitle iletişim araştırmaları metodolojik ve epistemolojik geleneğinin varlığı üzerinde çalışmalar sürdürmektedir.

Her iki gelenek de medya, iletişim, toplum ve iktidar ilişkilerinin nasıl kavramlaştırdığını sorgulamakta ve kitle iletişim araçlarına yüklenen işlevsel ve ideolojik anlamın ne olduğu konuları üzerine çalışmalar yürütmektedir. Her iki gelenek aynı ve benzer konular üzerinde çalışma, araştırma ve sosyal deney yapmaları ortak noktalarını oluştururken, kullandıkları yöntem/yöntemler konusunda ayrılmaktadır. Elde edilen veriler ve araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bulgular benzer veya aynı olabiliyorken, okuma biçimleri, yöntem ve yorumlama açıları aradaki nüansı oluşturmaktadır. İki gelenek arasında semiyotik ilişki olduğu söylenebilir. II. Dünya Savaşı sonrası yapılan deneysel araştırmalar sonrasında eleştirel gelenek kitle iletişim araçlarının güçlü etkiler olduğu fikrini rafa kaldırmış, ana akım gelenek de aynı şekilde kitle iletişim araçlarının sınırlı etkileri düşüncesinden uzaklaşmıştır. Bu gelişme her iki geleneğin bir anlamda medya hakkında ortak bakış açılarının var olduğunu göstermektedir.

Sonuç

En ilkelinden günümüzde en gelişmiş kitle iletişim aracına kadar, bireyler ve toplumlar bu araçları gündelik yaşamında kullanmaktadır. Dolayısıyla her birey kitle iletişim araçlarının etkisine maruz kalmaktadır. Bu etki teknolojinin gelişimine paralel bir şekilde sürmektedir. Ortaya çıkan yeni medya araçları özellikle dijital ve sosyal medya platformları medyanın kullanım şekli bireysel alışkanlıkları değiştirebildiği gibi toplumsal yapıya da sirayet edebilmektedir. Ortaya çıkan etki sebebiyle kitle iletişim çalışmalarının tarihsel sürecine ve gelişimine bakıldığında çalışmaların büyük kısmında medyanın etkisi üzerine durulduğu gözükmemektedir. Kitle iletişim araçlarının etki araştırmaları üç dönem şeklinde ele alınmaktadır. İlk dönemde kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri olduğu, ikinci dönemde ise sınırlı etkilere sahip olduğu, son dönemde ise ilk dönemdeki gibi güçlü medya etkiler üzerine olduğu üzerine durulmuştur. 'Suskunluk Sarmalı' teorisyeni Noelle-Neumann ise medyanın güçlü etkilerine geri dönülmesi konusunda çağrıda bulunmuştur (İrvan, 2012: 421). Kitle iletişim araştırmalarının merkezi Amerika'da 1940'lı yıllardan itibaren ana akım ve eleştirel yaklaşım arasında ortak bir paydada buluşma için birçok teorik ve pratik çalışmalar yapılmıştır. İletişim araştırmalarının yapıldığı ilk dönemde kitle iletişim araçlarının sonsuz ve etkili gücünün olduğu düşüncesi üzerinde uzlaşılmışken, yapılan yeni araştırma ve çalışmalar söz konusu medyanın etkili gücünün aslında sınırlı olduğu fikri oluşmuştur. 1960'lı yıllar ve sonrasındaki araştırmalarda ise kitle iletişim araçlarının güçlü olduğu tezi kabul görmüş zira medyanın etkilerinin ilk dönemdeki gibi doğrudan bir etkiye değil dolaylı etkiye sahip olduğu üzerinde durulmuştur. İletişim araştırmalarında Çoklu/Alternatif Görüşler şeklinde de tanımlanan bu üçüncü dönemde farklı görüşler sosyal teoriyle ilişkilendirilmiştir. Bütün bu süreç devam ederken yani kitle iletişiminde etki araştırmaları yapılırken birçok teorisyen tarafından farklı kuram ve yaklaşımlar üzerinde çalışılarak yaklaşımlar arası yöndeşme veya ortak bir noktada buluşma çalışmaları yapılagelmiştir. İki gelenek arasındaki yöndeşme çalışmalarını James Curran, yeni revizyonizm şeklinde ele almaktadır. Kitle iletişim araştırmalarında yöndeşme veya yeni revizyonizm çalışmaları iki dönem yapılan farklı proje ve araştırmalarla yol alınıp ilerlenmeye çalışılmıştır. Eleştirel ve ana akım geleneklerinin çeşitli ortak noktaları belki bulunabilir ama Curran'ın belirttiği gibi yeni revizyonizm içinde iki gelenek de ekonomik ve politik açıdan iktidarı kavramsallaştırması yöndeşmeye de sınırlamalar getireceği belirtmektedir. Temel olarak birbirinden farklı yöntemler kullanan iki gelenek bir noktada buluşabilir mi düşüncesi üzerine gelişen yöndeşme izleyici çalışmalarıyla yanıtlanmıştır. Eleştirel izleyici araştırmaları, ana akım izleyici araştırmalarını bazı yöntemlerini kullanmıştır zira bu araştırmanın değerinin yitirdiği anlamına gelmediği gibi temeldeki düşünceye hizmet etmiştir. Teknolojik gelişmeler ve İnternet'in kullanılmaya başlamasıyla hemen her mobil telefon kullanıcısının cebine giren sosyal medya ağlar ve küreselleşme toplumların ve bireylerin daha doğrusu tüm dünyada siyasette, ekonomide, kültürel ve kitle iletişim çalışmalarında, gazetecilik ve iletişim gibi pek çok disiplinde değişimleri ve gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişim ve gelişim toplum üzerinde araştırma ve incelemeler yapan bilim insanları, akademisyenleri ve teorisyenlerin

çalışmalarını yansıtmıştır. Artık yeni teknoloji ve internetle birlikte kitle iletişim araştırmalarının hem yöntemlerinde hem de parametrelerinde değişikliğe sebep olmuştur. Anaakım yaklaşımda kitle iletişim araçlarında vurgu noktası toplumsal etki üzerindeyken, eleştirel araştırmalarda ise üretilen anlamlar üzerinedir. Her iki kuramın bir ortak noktada buluşma çabaları yapılan çalışmalarla hedefine ulaşmadığını söyleyebiliriz. Bu durum günümüze doğru geldikçe araştırmalarda argümanların değişmesiyle daha da zorlaşmaktadır. Tarihsel süreç içinde iki yaklaşımın ortak paydada buluşması günümüze doğru geldikçe imkânsız hale gelmektedir. İngiltere’de ilk medya çalışmaları derecesinde ders veren James Curran, çağdaş gazetecilik, medya, medya-iktidar, medya-demokrasi iletişim, iletişim felsefesi toplum, kültür, medya çalışmaları ve internet alanlarında pek çok akademik çalışmaya imza atmıştır. Birçok makale, kitap bölümü, kitap eleştirisi kalem alan Curran’ın hali hazırda yirmiden fazla kitabı bulunmaktadır. Kitap bölümleri dışında hiçbir kitabı tam metin olarak Türkçeye çevrilmemiştir. Curran’ın iletişim araştırmalarına katkısı ise bu alanda yapılan çalışmalarda yöndeşmeye eleştiriler geliştirerek yöndeşmenin aslında yeni revizyonizm olduğu şeklinde argüman geliştirmesidir. 1940 ve öncesinde yapılan iletişim araştırmalarında izleyici/okur kitlenin bağımsızlığını ve özerkliğin de ön planda tutarak medyanın kabul edilen etkilerini bertaraf etmekte. Sonrasında yapılacak çalışmalarda ise bu bakış açısının yeni bir bakış olduğunu ve iletişim araştırmalarındaki eksiklikleri ortaya çıkarmada ipuçları sunmaktı. Buradaki yeni ise alandaki çalışmaların yöndeşme ile değil izleyicinin ve okurların da var olduğu revizyonizm olarak değerlendirilme çabasıdır. Bu çabanın kitle araştırmalarına da yeni bir ufuk açtığı düşünülmektedir. Curran’ın medya ile ilgili fikirleri ve yorumları medya analizlerinde ve çalışmalarının anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. James Curran, medyanın asıl görevinin ‘temsil aktörü’ rolünün olduğunu vurgulayarak medyanın farklı görüş, ideoloji ve çeşitli gruplardaki farklı fikirlerin topluma ulaştırabilecekleri bir zemin oluşturulması gerektiği görüşünü savunmaktadır. Bu zemin de ancak yine medya ile mümkün olabilmektedir. Çalışmamızda varılan sonuç ise Curran, yeni revizyonizm ile yeni bir perspektifle iletişim araştırmalarına yönelik geliştirici, yapıcı ve olgunlaştırıcı eleştirisiyle bir nevi entelektüel çalışmalara yönelik metateorik bir sorgulama geliştirmiştir. İletişim çalışmaları yeni revizyonizm bakışıyla yeniden değerlendirilmiş ve düşünsel rota üzerine katkılar verildiği görülmektedir.

Kaynakça

- Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (1990). İletişim ve Toplum / Kitle İletişim Kuramları, Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Altun, S. (2007). Haber Söylemi, Değişkeleri: Cumhuriyet Mitingleri Ya Da Gelincik Devrimi Örnekleme. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Althusser, L. (2014). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. (A. Tümertekin, Çev.), İthaki Yayınları.
- Ayten, A.(2014). “Yöndeşme ve Gazetecilik”. Yeni Medya Üzerine Vol.2: Yeni İletişim Teknolojileri. (M. Demir, Ed.), 93-120. Konya: Literatürk Academia Yayınları.
- Bağce, E. (2006). Frankfurt Okulu. Ankara: Doğ Batı Yayınları.
- Bek, M. G. (2003). Avrupa Birliği ve Türkiye’de İletişim Politikaları. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Bennett, T. (1982). “Theories of The Media, Theories of Society”. Culture, Society and The Media. (M. Gurevitch, Ed.), 30-55. London: Routledge.
- Bulut, Y . (2011). İdeolojinin Tarihçesi” . İstanbul University Journal of Sociology , 3 (23) , 183-206. Retrieved <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/513/4695>. (Erişim Tarihi: 20.09.2020).
- Biology Dictionary, “Convergent Evolution Definition”. <https://biologydictionary.net/convergent-evolution/>. (Erişim Tarihi: 03.04. 2020).
- Cccb. <https://www.cccb.org/en/participants/file/james-curran/41841>. (Erişim Tarihi: 25.09.2020).
- Curran, J., Fenton, N. ve Freedman, D. (2016). Misunderstanding The Internet, Pedagogies: An International Journal, <http://dx.doi.org/10.1080/1554480X.2016.1209759>Published. (Erişim Tarihi: 17.09.2020).
- Curran, J. (1990). “The New Revisionism in Mass Communication Research: A Reappraisal”. Sagepub. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0267323190005002002>. (Erişim Tarihi: 18.04.2020).
- Curran, J. (2005). “Kitle İletişim Araştırmalarında Yeni Revizyonizm: Bir Yeniden Değerlendirme Çabası”. (M. Küçük, Çev.), Medya, İktidar, İdeoloji. 397-425. Ankara: Ark Yayınevi.
- Erdoğan, İ., Keloğlu, E. ve Durmuş, N. (2005). “Kitle İletişiminde Pozitivist Ampirik Geleneğin Kuruluşu: Lazarsfeld ve

Yönetimsel Araştırmalar”. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi 20/2

Fejes, F. (2003). “Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya Etkileri: Yok Olan İzleyici Sorunu”. (M. Küçük, Çev.), Medya, İktidar, İdeoloji. 295-315. Ankara: Ark Yayınevi.

Geray, H. (2003). İletişim ve Teknoloji / Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları. Ankara: Ütopya Yayınları.

Gitlin, T. (2008). “Medya Sosyolojisi”. İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar. (S. Çelenk, Ed.), 19-67. Ankara: Deki Yayınları.

Gold. <https://www.gold.ac.uk/media-communications/staff/curran/>. (Erişim Tarihi:24.09.2020).

Güngör, N. (2016). İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Hall, S. (1980). “Cultural Studies and the Centre: Some Problematics and Problems”. Culture, Media, Language, (S. Hall, Ed.), 15-47. Hutchinson, London.

Hall, S. (2005). “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Baskın Altına Alınan Geri Dönüş”. (M. Küçük, Çev.), Medya, İktidar, İdeoloji. 77-126. Ankara: Ark Yayınevi.

Hall, S. (2005) “Kodlama ve Kodaçım”. Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji. (Z. Özarslan ve B. Çoban. Ed.), İstanbul: Su Yayınları.

Hall, S. (2014). “İdeoloji ve İletişim Kuramı”. Medya, Kültür, Siyaset. (S. İrvan, Ed.), 79-97. Ankara: Pharmakon Kitap.

Herdman, E. A. “Derleme Makale Yazımında, Konferans ve Bildiri Sunumu Hazırlamada Pratik Bilgiler”. Journalagent.http://www.journalagent.com/kuhead/pdfs/KUHEAD_3_1_2_4.pdf. (Erişim Tarihi: 15.05.2020).

Hardt, H. (1999).Eleştirel’in Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişim Araştırması”. (M. Küçük, Çev), Medya İktidar İdeoloji 15-76. Ankara: Bilim ve Sanat/Ark Yayınevi.

Heywood, A. (2016). Siyasi İdeolojiler. (L. Köker, Çev.), 10. Baskı, Ankara: BB101Yayınevi.

Hoişer, B. (2005). “İzleyicilerin Televizyon Programlarını Alımlayışı: Kuramsal ve Metodolojik Değerlendirmeler”. Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma. (Ş. Yavuz ve Y. Yavuz Çev.), (Ş.Yavuz. Ed.) 105-129. Ankara: Vadi Yayınevi.

Jensen, K.B. ve Rosengren, K.E. (2005), “İzleyicinin Peşindeki Beş Gelenek”, Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma. (Ş. Yavuz ve Y. Yavuz. Çev.), (Ş.Yavuz. Ed.) 55-83. Ankara: Vadi Yayınevi

İrvan, S. (2012). Suskunluk Sarmalı Kuramı ve Elisabeth Noelle-Neumann’ın Özgeçmişi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | İstanbul University Faculty Of Communication Journal, (6), Retrieved <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/luifd/Issue/22886/244845>. (Erişim Tarihi: 25.09.2020).

Işık, M. (2012). Kitle İletişim Teorilerine Giriş. Konya: Eğitim Kitapevi.

Jenkins, H. “Convergence? I Diverge”. MIT Technology Review. <https://www.technologyreview.com/2001/06/01/235791/convergence-i-diverge/>. (Erişim Tarihi: 10.03.2020).

Jenkins, H. (2006). Convergence Culture Where Old and New Media Collide. New York: New York University Press.

Kejanlıoğlu, B.(1996). “İletişim Çalışmalarında Yöndeşme (Convergence) Tartışması” Yeni Türkiye, 1519-1528.

Mattelart, A. (1999). Mapping World Communication: War, Progress, Culture (S. Emanuel and J. A. Cohen, Trans.). Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

McQuail, D. (1969), Mass Communication Theory: An Introduction (2nd ed.), Sage Publications, London.

McLellan, D. (1999). İdeoloji. (E. Özkaya, Çev.), Birinci Basım, Ankara: Doruk Yayıncılık.

Nalçaoğlu, N.T. (2010). Kitle İletişim Kuramları, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları. http://kitap/radyotelevizyonsinema_ue/kitleiletisimkuramlari.pdf. (Erişim Tarihi: 07.21.2020).

Pereira, M. M. “EU Competition Law, Convergence, and the Media Industry”. Ec.Europa.Eu. https://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2002_016_en.pdf. (Erişim Tarihi: 12.05.2020).

Schroeder, K. C. (1987), Convergence of Antogonistic Traditions? The Case of Audience Research. European Journal of Communication. Cilt 1, ss. 7-31.

Sever, N. (1998). “Kitle İletişim Araştırmalarında İki Yaklaşım: Liberal ve Eleştirel Kuramlar Farklılıklar ve Yakınlaşmalar”. Kurgu Dergisi 15, 44-53.

Shoemaker, P. ve Reese, S. (2014) “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi”. Medya Kültür Siyaset. (S. İrvan, Ed.), 97-113. Ankara: Pharmakon Yayınları.

Slack, J. D. ve Allor, M. (1994). “Eleştirel İletişim Araştırmalarının Politik ve Epistemolojik Kökenleri”. (G. Seçkin, Çev.), Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 263-275.

Supa, W. S. (2009), The Origins of Emprical Versus Critical Epistomology in Americal Communication,AmericanCommunicationJournalVol11.http://acjournal.org/journal/2009/Winter/Articles/110401%20Interactive_Nature.pdf. (Erişim Tarihi:25.09.2020).

Şeker, T , Uzun, B . (2018). Ciner Grubunun Ekonomi Politik Yapısı . İNİF E - Dergi , 3 (2) , 107-129 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inifedergi/issue/41264/462068>. (Erişim Tarihi: 09.18.2020).

Pazarbaş, M. (2013). Kitle İletişiminde Temel Kavramlar “Co-oryantasyon Modeli” . Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi , (19) , 127-140 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akil/issue/48076/607849>. (Erişim Tarihi: 09.19.2020).

Yaylagül, L. (2016) . Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları .

Yavuz, Ş. (2015). “Kitle İletişim Araştırmalarında Anadamar/Çoğulcu ve Eleştirel/Radikal Kuram Arasında Yöndeşme Tartışmaları”. Karadeniz Teknik Üniversite İletişim Araştırmaları Dergisi 5/1, 25-39.